

ITSEKRIMINOINTISUOJA VERO-OIKEUDESSA

Tampereen yliopiston vero-oikeuspäivä 7.5.2021

Varatuomari, OTM, KTM Mikko Laapas
Väitöstutkija, Helsingin yliopisto

Itsekriminointisuoja lyhyesti

- Itsekriminointisuoja (PL 21 §, OK 17:18, ETL 4:3, EIS 6 art., KP-sopimus 14 art.)
 - *”Oikeus olla myötävaikuttamatta oman syyllisyytensä selvittämiseen”*
 - Ydinsisältö: oikeus olla todistamatta itseään vastaan, ns. Miranda-oikeudet: ”right to remain silent”
 - Ei myöskään velvollisuutta ilmiantaa itseään rikoksesta
- Näyttötaakkaa ei voida vierittää syyteylle, mutta ns. selitystaakka voi muodostua
- ”Oikeus” valehteluun?
- Ideaalimalli on olemassa, mutta IS on lopulta relatiivinen, ei kategorinen; vrt. ne bis in idem (esim. RL 23:11 ja KKO 1996:101)

Vero-oikeudellinen selvitysvelvollisuus ja näyttötaakka

- Verotusmenettely on hallintomenettelyä (virallisperiaate)
- Oma-aloitteinen ilmoittamismenettely ja osin itseverotus (esim. ALV)
- Verovelvollisen laaja selvitysvelvollisuus (esim. VML 11 §, VML 26 §)

- Hallinnolliset sanktiot verotusmenettelyn sisällä (mm. veronkorotus)
 - *EIT: ”Rinnastuvat” rikosoikeudelliseen rangaistukseen (mm. Jussila v. Suomi 23.11.2006)*
 - *”Hallinnollinen rikosprosessi”?*
 - *Suomesta puuttuu yleissääntely hallintorikosoikeudellisesta järjestelmästä. Vrt. esim. Ordnungswidrigkeiten-järjestelmä*

Mikä ongelma?

1. Verotusmenettely voi ajallisesti olla päällekkäinen tai peräkkäinen rikosasian kanssa ja käsittää samat oikeustositseikat
 - *"Palomuurin" puuttuessa näyttö siirtyisi verotusmenettelystä rikosprosessiin (KKO 2011:46 ja KKO 2017:78)*
 2. Verotusmenettely itsessään voi saada rikosprosessiin rinnastuvia piirteitä (veronkorotus)
 - *Rikosprosessin "light-versio"? (KHO 2016:100)*
- Kumman menettelyn prosessisääntöjä sovelletaan?
- *EIT:n oikeuskäytäntö vaihtelevaa ja osin monitulkintaista*

EIS 6 artiklan autonominen ”syyte”

”Jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan tai häntä vastaan nostetusta rikossyytteestä.”

- Syytteen autonominen tulkinta. Missä menee syyteasian raja?
 - *Onko menettely itsessään rikosasia (Engel-kriteerit, Engel ym. v. Alankomaat 8.6.1976)*
 - *Tai liittyykö se kiinteästi (perinteiseen) rikosasiaan (esim. Marttinen v. Suomi 21.4.2009)*
- Joutaako itsekriminointisuoja sisältö rikosoikeuden ytimen ulkopuolella?
 - *Voidaanko joitakin tietoja velvoittaa antamaan pakolla – esim. veronkorotuksen uhalla?*
 - *Suhtautuminen rikosasian vastaajan antamaan virheelliseen tietoon (KKO 2011:46 vs. KKO 2017:78, vrt. EIT Allen v. UK 10.9.2002)*
 - *Painotus vaitiolo-oikeudessa; miten suhtautua esim. tyhjään veroilmoitukseen?*

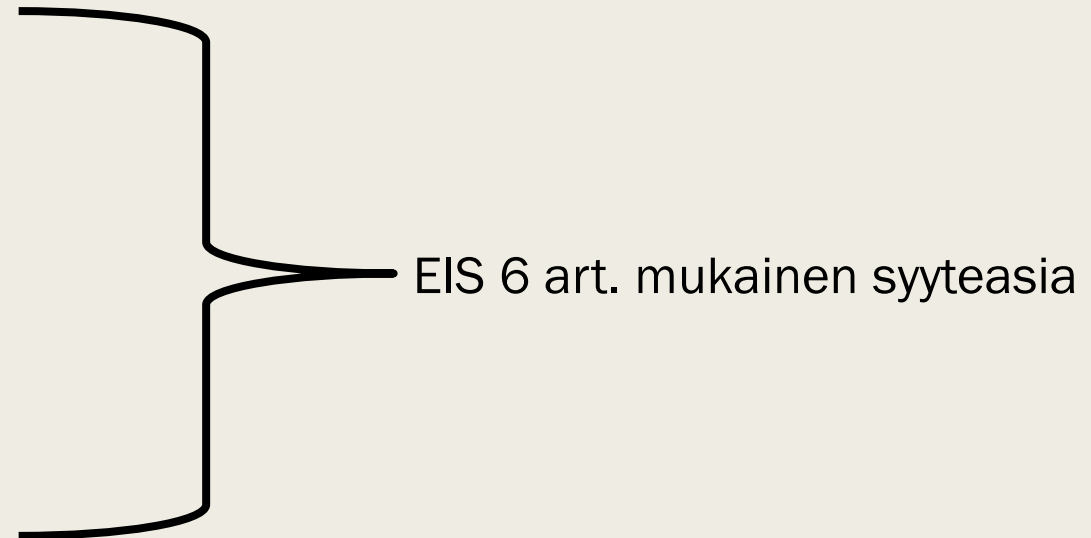
Eri tason ”rikosmenettelyt”

- Hallintomenettely (puhdas verotusmenettely)

- Veronkorotuksen määrääminen

- Hallintomenettely + rikosprosessi

- Perinteinen rikosprosessi

Tutkimuksen ajankohtaisuudesta ja merkityksestä

- Ajankohtainen tutkimusaihe muuallakin Euroopassa (EIS/EIT) – esim. yhdysvaltalainen käytäntö huomattavasti vanhempaa
- Oikeushenkilön itsekriminointisuoja?
- Hallinnollisten sanktioiden käyttöalaa on jatkuvasti laajennettu (vrt. liikennevirhemaksu)
- Aggressiivinen verosuunnittelu ja verovaje ("Panama Papers" jne.)
- Elinkeinoelämän ja (vero)konsulttien laajeneva raportointivelvollisuus (laki rajat ylittävien verosuunnittelujärjestelyjen raportoinnista 1.1.2020)
- Talousrikollisuuden yhä laajempi kytkös järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja terrorismiin (esim. ALV-petokset)
- Viranomaisilla vaikeuksia pysyä itsekriminointisuoja koskevien tulkintojen perässä tai ennakoida kuinka laajalle itsekriminointisuoja lopulta ulottuu (Hirvonen, Markku – Määttä, Kalle 2015)
- Tutkijan haasteena EIT:n "dynaaminen" oikeuskäytäntö ja sopimusvaltioiden erilaiset kansalliset prosessit

Ajatuksia tai kommentteja?

mikko.laapas@helsinki.fi